

Pregled stanja na področju intelektualne lastnine in mladih za leto 2019

POVZETEK

Pregled stanja na področju intelektualne lastnine in mladih za leto 2019

Naročil Urad Evropske unije za intelektualno lastnino (EUIPO) pri podjetju Ipsos

Povzetek: oktober 2019

1. Povzetek

Pregled stanja na področju intelektualne lastnine in mladih za leto 2019

1.1 POVZETEK KLJUČNIH UGOTOVITEV

Študija je nadaljevanje prve raziskave stanja na področju intelektualne lastnine in mladih iz leta 2016. Cilj raziskave je zlasti razumeti, katera gonila in ovire so najmočnejši pri pridobivanju digitalnih vsebin na spletu ali nakupu fizičnega blaga, ki se ponuja zakonito in nezakonito. Osnova študije leta 2019 je bila ponovitev iste spletne ankete kot leta 2016 med mladimi (v starosti 15–24 let) v 28 državah članicah EU (EU-28), da bi tako lahko izpostavili podobnosti in razlike med takratnim in sedanjim stanjem. V tem povzetku, ki je priložen poročilu, so navedene ključne ugotovitve in pridobljeni rezultati na naslednjih treh področjih: digitalne vsebine, fizično blago in komunikacije.

Najbolj opazna ugotovitev pregleda stanja iz leta 2019 je, da so številni rezultati zelo podobni tistim iz leta 2016. Kljub temu pa obstajajo tudi nekateri zanimivi zgodnji znanilci morebitnih sprememb v odnosu in ravnanju mladih Evropejcev, zato so v tem poročilu izpostavljene pomembne podobnosti in spremembe v primerjavi s prvim pregledom. Še vedno pa je treba ugotoviti, ali so te majhne spremembe pokazatelj dejanskih sprememb v ravnanju in odnosu mladih ali ne. Upoštevane so bile tudi demografske razlike med mladimi v EU-28 in velike razlike med posameznimi državami.

Kakovost je pomembna, cena je še vedno glavni dejavnik, čeprav ne več tako zelo

Mladim je pri spletnem nakupovanju digitalnih vsebin ali fizičnega blaga pomembna kakovost. Poleg tega pazijo, da nakupe opravijo v varnem spletnem okolju. Čeprav uvrščajo razmerje med stroški in ceno kot pomemben dejavnik, pa ta ni tako izrazit, kot je bil leta 2016. Med razloge za prenehanje ravnanja, s katerim se kršijo pravice intelektualne lastnine, so mladi na najvišje mesto uvrstili cenovno dostopnost, čeprav se manj mladih v letu 2019 strinja, da je to glavni razlog za prenehanje tovrstnega ravnanja.

Zdi se, da so mladi zakonitosti nekoliko bolj naklonjeni

Kar zadeva mlade in kršitve pravic intelektualne lastnine, obstaja občutnejša razlika med nakupom ponarejenih izdelkov in dostopom do digitalnih vsebin iz nezakonitih virov, kot je bila leta 2016. Samo eden od petih je kupil ponarejeno blago, medtem ko jih je dvakrat toliko dostopalo do digitalnih vsebin iz nezakonitih virov. Okvirna ugotovitev raziskave stanja na področju intelektualne lastnine in mladih za leto 2019 je, da je prišlo do **rahlega zmanjšanja (za 4 odstotne točke) deleža mladih, ki so namerno dostopali do digitalnih vsebin prek nezakonitih virov**, in povečanja deleža tistih, ki nezakonitih virov namenoma niso uporabili (11 odstotnih točk). Ta sprememba se **ne odraža v naklonjenosti mladih nakupovanju ponarejenega blaga**, čeprav je to ravnanje veliko manj pogosto od uporabe digitalnih vsebin iz nezakonitih virov.

Mladi v letu 2019 upoštevajo zakonitost spletnih virov digitalnih vsebin in fizičnega blaga. Odstotek mladih, ki poudarjajo pomembnost, da je izdelek izviren in ni ponarejen, se je rahlo povečal, prav tako pa tudi odstotek tistih, ki pravijo, da je pomembno tudi, da so spletne vsebine zakonite. Opazen je rahel upad deleža mladih, ki so dejali, da so ponarejeno blago kupili zato, ker jim je bilo vseeno, ali so bili izdelki izvorni ali ponarejeni, podoben padec deleža pa je bil zabeležen tudi pri tistih, ki so do digitalnih vsebin dostopali iz nezakonitih virov, ker niso poznali drugega načina ali ker so menili, da s tovrstnim ravnanjem ni nič narobe.

Večina mladih v Evropi pravi, da (pri nakupu fizičnega blaga ali dostopanju do digitalnih vsebin) vsaj enkrat preverijo, ali je vir zakonit ali ne. Dejansko se je ta številka od leta 2016 nekoliko povečala (leta 2016 jih je

82 % navedlo, da vsaj enkrat preverijo, v primerjavi s 87 % leta 2019), kar kaže na to, da mladi nekoliko pogosteje preverjajo zakonitost svojih virov. Najpogostejši način preverjanja, in sicer v kar velikem obsegu (58 %), je iskanje ocen, komentarjev ali mnenj na internetu. Naslednji najpogostejši način je preverjanje podatkov o lastniku spletnega mesta (31 %), temu pa sledi pozanimanje pri prijateljih (26 %) ter starših ali sorodnikih (19 %). Nekaj več kot polovica (55 %) mladih pravi, da lahko prepoznajo nezakonite vire digitalnih vsebin. Medtem ko jih je manj (39 %) sposobnih prepoznati nezakonite vire *fizičnega blaga*, obe številki pomenita rahlo izboljšanje v primerjavi z rezultati leta 2016, in sicer za 4 oziroma 3 odstotne točke.

Vse te majhne spremembe kažejo, da se pri mladih morda pojavlja vedno večja pripravljenost za preverjanja, kar pa bi lahko še dodatno spodbujali.

Trg se je spremenil

Zdi se, da so naročniški poslovni modeli za dostop do digitalnih vsebin pridobili na teži, saj se je za 9 odstotnih točk povečalo število tistih, ki trdijo, da je plačilo naročnine za dostop do vseh vsebin pomembno. Poleg tega so se vzorci vsebin, do katerih mladi dostopajo, od leta 2016 znatno spremenili, pri čemer se je za 17 odstotnih točk zmanjšalo število mladih, ki so uporabljali nezakonite vire za dostop do glasbe, in za 7 odstotnih točk število tistih, ki so uporabili nezakonite vire za dostop do filmov. Manj verjetno je, da sta razloga za uporabo nezakonitih virov dejstvo, da registracija ni potrebna, in dostop do vsebin po posameznih skladbah oziroma filmih. Vse te ugotovitve skupaj kažejo, da bi nagnjenost k zakonitim ponudbam naročniških storitev, vsaj na nekaterih trgih, utegnila vplivati na ravnanje mladih na spletu glede teh zakonitih ponudb in posledično zmanjšala privlačnost nezakonitih ponudb.

Mladi dvakrat premislijo, če se jim zdi, da bi lahko bila ogrožena njihova osebna varnost, vendar so vse bolj prepričani v moralne razloge

Mladi se zavedajo tveganj, kadar se odločijo za ravnanje, s katerim kršijo pravice intelektualne lastnine drugih oseb na spletu. Nevarnost, da mladim ukradejo podatke o kreditni kartici ali da se bosta njihov računalnik ali naprava okužila z virusi/zlonamerno programsko opremo, sta glavna razloga, da dvakrat premislijo glede nakupa digitalnih vsebin iz nezakonitih virov ali ponarejenega blaga. Ne glede na to so za mlade postali bolj prepričljivi nekateri „moralni“ razlogi. Mladi vse pogosteje menijo, da ponarejeno blago „ni kul“, in so zaskrbljeni, ker bi lahko bili umetniki/ustvarjalci ter ekipa njihovih sodelavcev oškodovani.

1.2 DIGITALNE VSEBINE

Enako kot leta 2016 je glasba še vedno najbolj priljubljena digitalna vsebina, do katere dostopajo mladi. Skoraj vsi (97 %) namreč pretakajo ali prenašajo glasbo, več kot devet od desetih pa jih pretaka ali prenaša filme/nanizanke (94 %) in igre (92 %). Približno osem od desetih pretaka ali prenaša izobraževalne vsebine (82 %) in televizijske oddaje ali športne prenose (79 %). Deleža mladih, ki dostopajo do elektronskih časopisov in revij ter e-knjig sta še vedno nekoliko nižja, in sicer 59 % oziroma 56 %.

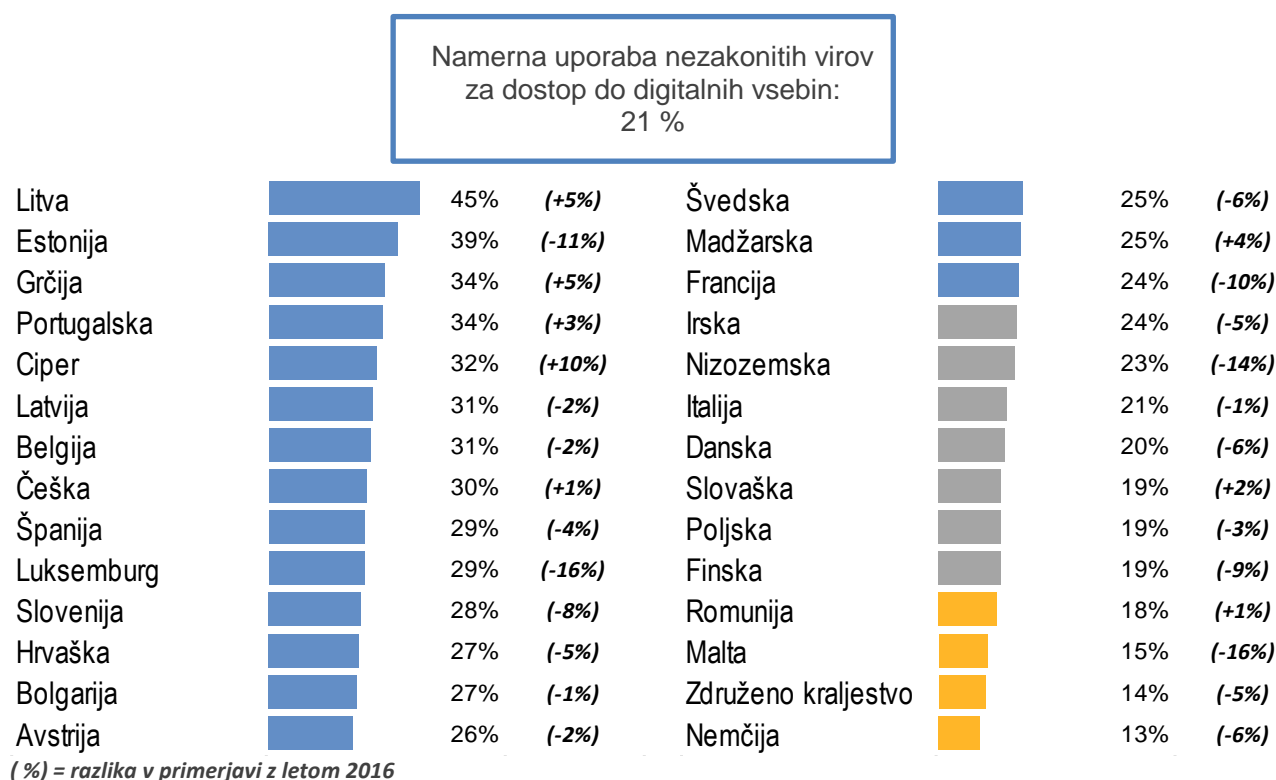
Kakovost in varnost spletne ponudbe sta za mlade pri izbiri digitalnih vsebin pomembnejša od cene. Pomembnost cene in kakovosti se je od leta 2016 znižala, medtem ko je postala zakonitost virov pomembnejša – porast je najbolj opazen na Finskem. Poleg tega obstaja večja verjetnost, da bo za mlade pomemben dejavnik dejstvo, če lahko plačajo naročnino.

Čeprav je do nezakonitih virov dostopala tretjina mladih, se je to od leta 2016 zmanjšalo za 5 odstotnih točk. Se je pa zato povečal delež mladih, ki *niso* uporabili nezakonitih virov.

Kar zadeva dostop do digitalnih vsebin iz nezakonitih virov, jih je tretjina dostopala do nezakonitih virov, in sicer 21 % namerno in 12 % *nenamerno*. Ta delež je nižji kot leta 2016. Poleg tega je prišlo do enakega

povečanja deleža tistih, ki *niso* dostopali do nezakonitih virov, in zmanjšanja deleža tistih, ki trdijo, da niso prepričani, ali so vsebine zakonite ali ne. Nasploh je redko, da se mladi zanašajo izključno na nezakonite vire – 80 % vprašanih je uporabilo zakonite vire za dostop do digitalnih vsebin. Na splošno se delež mladih, ki so dostopali do digitalnih vsebin iz nezakonitih virov, ni bistveno spremenila, čeprav se je v nekaterih državah povečala (npr. na Cipru) in v drugih zmanjšala (npr. na Nizozemskem, v Luksemburgu in na Malti). Odstotek tistih, ki niso prepričani, ali so viri zakoniti ali ne, je nižji v vseh državah, razen v eni.

Slika 1.1: Delež mladih, ki so namerno dostopali do digitalnih vsebin iz nezakonitih virov, po posameznih državah

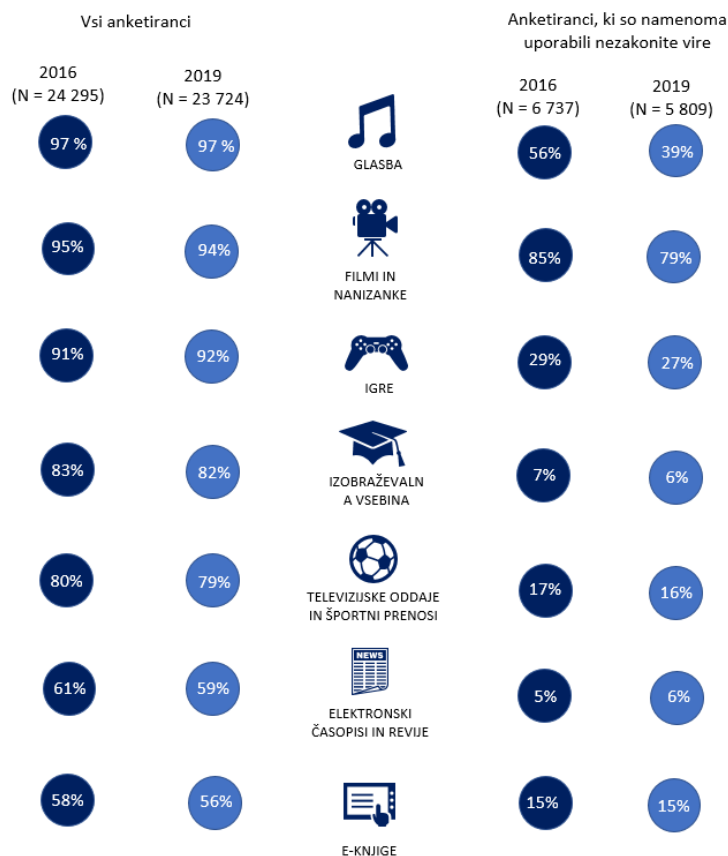
Mladi, ki namerno uporabljajo nezakonite vire za dostop do digitalnih vsebin, te uporabljajo predvsem za dostop do filmov in nanizank. Opazno se je zmanjšal delež tistih, ki uporabljajo nezakonite vire za dostop do glasbe: medtem ko skoraj vsi mladi pretakajo ali prenašajo glasbo s spleta, jih samo 39 % namerno uporablja nezakonite vire za dostop do glasbe, kar je za 17 odstotnih točk manj kot leta 2016.

Glavni razlog, zakaj mladi namenoma uporabljajo nezakonite vire, je cena, saj jih je to navedlo več kot polovica (56 %); med drugimi razlogi pa so navedli tudi pomanjkanje zakonite ponudbe (30 %) in prepričanje, da je večja izbira vsebine na voljo nezakonito (26 %). Cena kot glavni razlog je sicer v primerjavi z letom 2016 padla za skoraj 10 odstotnih točk.

Skoraj vedno obstajajo razlogi, zaradi katerih bi mladi prenehali uporabljati nezakonite vire za dostop do digitalnih vsebin. Večinoma so to razpoložljivost cenovno dostopnejše ponudbe (55 %), tveganje kazni (35 %) in slabe osebne izkušnje (29 %).

Posebna vrsta nezakonitih vsebin, do katerih mladi namenoma dostopajo, še vedno kaže omejeno povezavo s splošnejšimi vzorci digitalne potrošnje. Medtem ko tako večina vseh anketirancev digitalno uporablja filme/nanizanke, igre, izobraževalne vsebine, televizijske oddaje, športne prenose, e-časopise/revije in elektronske knjige, pa tisti, ki namerno dostopajo do nezakonitih virov, to večinoma počnejo za prenos ali pretakanje filmov in nanizank.

Slika 1.2: Uporaba digitalnih vsebin na splošno in namerna uporaba vsebin iz nezakonitih virov ⁽¹⁾

Kljub temu je glede na skupni upad namerne uporabe nezakonitih digitalnih virov delež mladih, ki so namerno dostopali do nezakonitih virov glasbe ali filmov in nanizank, znatno nižji kot leta 2016, in sicer za 17 oziroma 6 odstotnih točk.

1.3 FIZIČNO BLAGO

Velika večina mladih Evropejcev (94 %) je v zadnjih 12 mesecih kupila izdelke na spletu. To je skoraj enako ugotovitvi za leto 2016. Oblačila, dodatki in obutev so še vedno najbolj priljubljene kategorije blaga,

⁽¹⁾ Vir: Vprašanje I13.1: Kako pogosto ste v zadnjih 12 mesecih na spletu poslušali, gledali, brali, uporabljali, predvajali, prenesli ali pretakali naslednje vsebine? (N = 23 724) in IV4: Katero vrsto vsebine ste namerno uporabljali, predvajali, prenašali ali pretakali iz zakonitega vira (spletnega mesta)? Izberite vse ustrezne odgovore (N = 5 809).

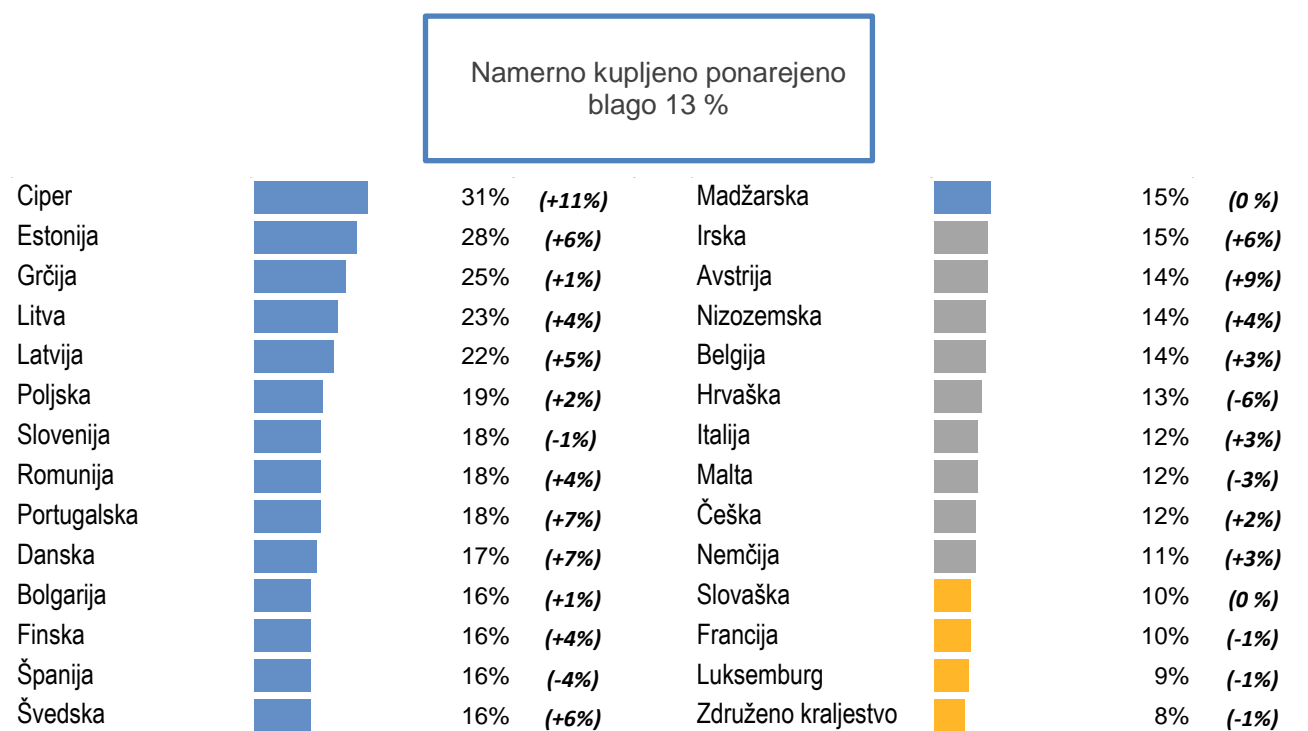
ki ga mladi kupijo na spletu. Kar zadeva druge kategorije, mladi v primerjavi z letom 2016 na spletu redkeje kupujejo glasbo in filme (v obliki fizičnih izdelkov).

Podobno kot velja pri digitalnih vsebinah, je ključni dejavnik, ki ga mladi upoštevajo pri nakupu izdelkov na spletu, kakovost izdelka (62 %) in varnost plačilnih sredstev (61 %). V primerjavi z letom 2016 pa je narasla pomembnost še enega dejavnika, tj. varnosti spletnega mesta, in sicer za 7 odstotnih točk.

Nakup ponarejenega blaga med mladimi se je od leta 2016 nekoliko povečal (za 3 odstotne točke), in sicer z 22 % na 25 %.

Četrtnina mladih je kupila ponarejeno fizično blago na spletu – 13 % namerno in 12 % nenamerno. Na splošno je tako od leta 2016 prišlo do rahlega porasta (za 3 odstotne točke) nakupov ponarejenega blaga. To povečanje je bilo bolj opazno le v državah, kot sta Avstrija in Ciper; na Hrvaškem je dejansko prišlo do zmanjšanja deleža kupljenega ponarejenega blaga. Po vsej Evropi vsak deseti anketiranec ni prepričan, ali je kupil ponarejeno fizično blago ali ne, kar je skoraj enak delež, kot je bil zabeležen leta 2016.

Slika 1.3: Delež mladih, ki so namerno kupili ponarejeno blago, po posameznih državah

(%) = razlika v primerjavi z letom 2016

Najpogosteje kupljeno ponarejeno blago so še naprej oblačila in dodatki ter obutev. Druge kategorije, vključno z elektronskimi napravami, vstopnicami, knjigami in revijami, se kupujejo razmeroma redko. Ti rezultati ne kažejo nobene bistvene spremembe v primerjavi z letom 2016.

Cena je spet ključnega pomena pri namernem nakupu ponarejenega blaga. Poleg tega dokajšnja manjšina mladih ne opazi razlike med praviimi in ponarejenimi izdelki ter ji je čisto vseeno, če so

ponarejeni. Čeprav je ta vrstni red dejavnikov podoben tistim iz leta 2016, je delež tistih mladih, ki so kot razlog navedli ceno, nižji.

Manj kot ena od desetih oseb, ki so namerno kupile ponarejeno fizično blago, pravi, da jim ne bi nič preprečilo, da tega ne bi ponovile. Hkrati pa bi mladi prenehali kupovati ponarejene izdelke, če bi bila na voljo dostopnejša ponudba izvirnih izdelkov, zaradi slabe osebne izkušnje ali tveganja kazni, kot so zabeležili tudi leta 2016.

1.4 KOMUNIKACIJA

Sporočila o osebni varnosti in ogroženosti še vedno zelo odmevajo med mladimi, hkrati pa vedno večji pomen pripisujejo trem moralnim razlogom proti kršenju pravic intelektualne lastnine, zlasti ker ponarejeno blago ni „kul“ in so lahko s tem oškodovani umetniki/ustvarjalci.

V okviru študije za leto 2016 sta se pojavili dve osrednji temi, ki bi lahko bili podlaga za vsa sporočila, katerih namen je ozaveščanje mladih o pravicah intelektualne lastnine ter negativnih posledicah ponarejanja in piratstva. Ti dve temi sta bili osebna varnost in ogroženost ter moralne vrednote.

Leta 2016 je bilo ugotovljeno, da je imela tema „osebne varnosti in ogroženosti“ večjo težo kot „moralne vrednote“, čeprav sta se obe pojavili pri večini vprašanih. Tudi leta 2019 so navedbe glede varnosti in ogroženosti ponovno imele največjo težo, čeprav so se ugotovitve od leta 2016 bistveno spremenile; večji delež mladih je namreč navedel, da bi nanje vplivali trije moralni pomisleki:

- da ponarejeno blago in piratstvo preprosto nista „kul“ (porast z 48 % na 56 %),
- da so lahko umetniki, ustvarjalci in ekipe njihovih sodelavcev oškodovani (porast s 60 % na 66 %),
- da so lahko ponarejeni izdelki škodljivi za okolje (porast z 58 % na 61 %).

Vzporedno s temi spremembami se je *zmanjšal* delež mladih, ki so dejali, da bi nanje vplivalo dejstvo, da se denar, porabljen za ponarejeno blago, nameni organiziranemu kriminalu. Medtem ko so ta odgovor leta 2016 izbrale skoraj tri četrtine mladih, je številka v letu 2019 nižja za 6 odstotnih točk, tj. 66 %.